

افزایش تمایل به تهیه سلاح؛ ریشه‌ها و پیامدها

۴	چکیده
۵	مقدمه
۸	فقر، مشکلات معیشتی و میل به تهیه سلاح
۱۰	جامعه ناامن به دنبال تهیه سلاح
۱۸	رغبت مرزنشینان به قاچاق سلاح
۲۲	سرخوردگی از نابرابری‌های اجتماعی و تبعیض‌ها
۲۸	تنوع قومی
۳۲	تجارت سلاح و مهمات در فضای مجازی
۳۴	مجازات‌های ناکافی
۳۶	نقد و نظر ایرنا

چکیده

به اذعان مسئولان انتظامی، اخیراً تمایل به استفاده از سلاح در جامعه ایران افزایش داشته و به بروز حوادث ناگواری منجر شده است. نگهداری سلاح و تمایل به استفاده از آن، هم علت و هم معلول گسترش خشونت در جامعه محسوب می‌شود. بر اساس نظر کارشناسان، دلایلی مانند فقر و گرانی، بی‌ثباتی اقتصادی، تنگناهای معیشتی و بیکاری که به صورت طبیعی تمایل به بزه را در جامعه افزایش می‌دهد، از جمله عوامل بالا رفتن رغبت به نگهداری سلاح است. علاوه بر این، ضعف نظارت بر مبادی ورودی کشور، ترس از ناآرامی و ناامنی‌های سیاسی، تبعیض و نابرابری‌های اجتماعی، ضعف قانون و عملکرد مسئولان که منجر به از بین رفتن سرمایه اجتماعی می‌شود، به عنوان دیگر عوامل این اتفاق عنوان شده است.

مقدمه

سردار حسین رحیمی، فرمانده انتظامی تهران بزرگ، روز ۱۸ آبان ۱۴۰۰ در جریان بازدید خبرنگاران از دستاوردهای «طرح اقتدار» از افزایش حجم سلاح‌های موجود در اختیار مردم گفت و با تأکید بر ضرورت افزایش جدی‌تر مجازات افراد مرتبط با انواع سلاح تصریح کرد: «چنین موضوعی در پایتخت می‌تواند شائبه امنیتی هم داشته باشد و به طور قطع، تأثیر امنیتی هم خواهد داشت.»^۱ بی‌بی‌سی فارسی افزایش سلاح بین مردم ایران را با افزایش ناامنی و سرقت مرتبط دانست. دویچه وله فارسی نیز کشف ۷۸ باند قاچاق سلاح توسط وزارت اطلاعات ایران را پوشش داد و در خصوص علت افزایش سلاح در بین ایرانیان گزارش کرد: «خرید و فروش، نگهداری و حتی استفاده از سلاح گرم در سال‌های اخیر در اکثر کلان‌شهرهای ایران افزایش یافته است.»^۲ دویچه وله فارسی نوشت: «معضل قاچاق و وجود سلاح‌های گرم در استان‌های مرزی کردستان، کرمانشاه، ایلام، خوزستان و سیستان و بلوچستان بر کسی پوشیده نیست.»^۳

رادیو فردا هم در گزارشی، با اشاره به این که طبق قوانین ایران، داشتن سلاح جرم است، افزود: «درباره قیمت سلاح در تهران طی سال‌های اخیر گزارشی منتشر نشده ولی سال ۱۳۹۷ وب‌سایت «انصاف نیوز» در گزارشی قیمت کلت کمری را دو میلیون تومان اعلام کرده بود.»^۳ اخیراً اخبار و گزارش‌های فراوانی با موضوع استفاده از سلاح در شهرهای مختلف منتشر شده است. براساس یکی از آخرین خبرهای مرتبط با این موضوع، در تاریخ ۲۰ آبان ۱۴۰۰ استفاده از سلاح گرم در درگیری

۱_ <https://www.isna.ir/news/1400081813929>

۲_ <https://is.gd/PYjGz5>

۳_ <https://www.radiofarda.com/a/31552730.html>

دکتر امان‌الله قرایی مقدم

جامعه‌شناس و استاد دانشگاه

دکتر اصغر کیهان‌نیا

روان‌شناس

دکتر مجید ابهری

آسیب‌شناس و رفتارشناس اجتماعی

دکتر حسین حجت‌پناه

جامعه‌شناس

دکتر عالیبه شکرپیگی

جامعه‌شناس

گفت‌وگو با جامعه‌شناسان

دو دانش‌آموز در یکی از روستاهای حمیدیه استان خوزستان، یک کشته و یک زخمی بر جای گذاشت.^۱ بدون تردید افزایش هزینه‌های زندگی در شهرهای بزرگ به ویژه تهران، موجب دامن زدن به فقر و روی آوردن برخی تبهکاران به سرقت، زورگیری و اقدامات خشونت‌آمیز شده است که به طور طبیعی استفاده از سلاح سرد و گرم را افزایش می‌دهد. اما واقعاً دلیل رشد به کارگیری سلاح گرم در کشور چیست؟ اداره کل پژوهش و بررسی‌های خبری ایرنا، برای ریشه‌یابی این تهدید، ریشه‌ها و پیامدهای این پدیده را از پنج کارشناس پرسیده و پاسخ‌های ایشان را در یک متن تدوین کرده است.

^۱<https://www.isna.ir/news/1400082015860/>

فقر، مشکلات معیشتی و میل به تهیه سلاح

[۸] افزایش تمایل به تهیه سلاح؛ ریشه‌ها و پیامدها

رشد ناامنی غذایی

گسترش روزافزون فقر از مشکلات کنونی جامعه است که با شدت گرفتن نابسامانی‌های اقتصادی، رشد صعودی و هرروزه قیمت کالاهای اساسی و ناتوانی شمار زیادی از مردم در تأمین نیازهای اولیه، سفره خانواده‌های ایرانی را بیش از پیش خالی کرده است. بنا بر آمار رسمی دفتر پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۸ هر ایرانی به طور متوسط ۳۶ درصد فقیرتر شده است.^۱ دکتر مجید ابهری، آسیب‌شناس و رفتارشناس اجتماعی با بیان این که ۴۰ درصد از جمعیت ایران امنیت غذایی ندارند، به ایرنا می‌گوید: «از نگاه رفتارشناسی اجتماعی، زمانی که فرد از دستیابی به وعده غذایی آینده خود اطمینان نداشته باشد، دچار ناامنی غذایی شده است. متأسفانه روز به روز قیمت‌ها بالاتر می‌رود و ناامنی غذایی افزایش پیدا می‌کند.»

عالیه شکریگی، جامعه‌شناس و استاد دانشگاه با اشاره به چند فقره قتل که اخیراً رخ داده است، می‌گوید: «روحیه ایرانیان به گونه‌ای نیست که به سمت خشونت بروند ولی فقر و تنگناهای اقتصادی باعث شده آن‌ها برای رهایی از چنین وضعیتی دست به خشونت بزنند و از سلاح استفاده کنند، سلاح‌هایی که بیش‌تر از مبادی مرزی وارد کشور می‌شود». وی تصریح می‌کند: «متأسفانه پدیده زباله‌گردی در تمام شهرهای کشور، به وفور به چشم می‌خورد، پدیده‌ای که علت آن فقر است و فرد برای یافتن غذا یا اسباب و لوازم کهنه و کارکرده، به آن وادار می‌شود.»

۱- https://ir.voanews.com/a/persiannewseconomy_poverty-iran-poll/6130439.html

■ بنا بر آمار رسمی دفتر پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از سال ۱۳۹۰ تا سال ۱۳۹۸ هر ایرانی به طور متوسط ۳۶ درصد فقیرتر شده است. ■

[۹] خبرگزاری جمهوری اسلامی

احساس قربانی بودن

تأمین غذا و تغذیه کافی، داشتن سرپناه، بهره‌مندی از تحصیلات و به طور کلی امرار معاش، از حقوق اولیه انسانی است، اما زمانی که فرد دچار فقر شود و از همه این امکانات محروم بماند، احساس قربانی بودن در وی ایجاد می‌شود. به گفته جامعه‌شناسان، فقر ارتباط مستقیمی با آسیب‌های اجتماعی دارد و زمینه را برای بروز و ظهور انواع بزه از جمله اعتیاد، زورگیری، فحشا، سرقت، قتل و جنایت و نظایر آن فراهم می‌کند. برای انجام جرم‌هایی چون قتل و زورگیری، به ابزار و وسایلی چون سلاح گرم و سرد نیاز است تا فرد بتواند با ایجاد رعب و وحشت به خواسته خود برسد.

دکتر امان‌الله قرایی مقدم، جامعه‌شناس و استاد دانشگاه با اشاره به افزایش میزان فقر و مشکلات معیشتی در جامعه به ایرنا می‌گوید: «هر روز آمار قتل و غارت و انواع بزه که ریشه در مشکلات اقتصادی و بیکاری دارد شتاب می‌گیرد و تمایل به استفاده از سلاح‌های سرد و گرم را افزایش می‌دهد».

نشانه‌های وقوع بحران

دکتر امان‌الله قرایی مقدم با بیان اینکه پیش از این نیز خرید و فروش سلاح در استان‌های غربی وجود داشت، می‌افزاید: «در حال حاضر اخبار مربوط به دست به سلاح شدن افراد عادی در نزاع‌های خانوادگی، نگران‌کننده است و از بحرانی شدید خبر می‌دهد». این استاد دانشگاه با تأکید بر توجه به معیشت مردم و ایجاد امنیت در جامعه، هشدار می‌دهد: «حاکمیت با رسیدگی به موقع به مساله، باید مانع از تکرار اتفاقاتی شود که چند سال بعد از وقوع انقلاب اسلامی رخ داد، زیرا این مشکلات می‌تواند زمینه اعتراض‌ها به نظام را در پی داشته باشد».

قرایی مقدم علت بیش‌تر ناآرامی‌ها را مسائل اقتصادی و معیشتی می‌داند که بهانه‌ای برای اعتراض‌ها می‌شود. وی توضیح می‌دهد: «نمونه این ناآرامی‌ها را سال ۷۴ در اسلام‌شهر تهران شاهد بودیم که دلیل آن، اوضاع نابسامان اقتصادی بود. در آن سال ناآرامی‌ها تا تصرف پاسگاه پلیس از سوی مردم و غارت سلاح‌ها هم پیش رفت». این جامعه‌شناس با اشاره به واقعه کوی طلاب مشهد در سال ۱۳۷۱ می‌گوید: «در آن سال شهرداری یک ساختمان را در حاشیه این شهر تخریب کرد، همین عامل، موجب اعتراضات گسترده شد تا جایی که دامنه آن به حرم و خیابان‌های اطراف سرایت کرد و مردم به غارت فروشگاه‌ها و قطع علم‌گازها دست زدند. البته ریشه اصلی این ناآرامی هم مشکلات معیشتی بود.» وی که علت اصلی اعتراض‌ها را فقر، گرانی و محرومیت می‌داند، ادامه می‌دهد: «تورم کمر مردم را شکسته است. ادامه این وضعیت فاجعه بار خواهد بود زیرا بر اساس مشاهدات، ایران آستان حوادث است».

اصغر کیهان‌نیا، روانشناس نیز در این باره به ایرنا می‌گوید: «شکم گرسنه دین و ایمان ندارد، بنابراین دست اندرکاران و مسئولان به این موضوع توجه کنند! آن‌ها باید از آن چه زیر پوست شهر اتفاق می‌افتد، مطلع باشند.» کیهان‌نیا با اشاره به صحبت‌های اخیر مسئولان درباره تشویق به فرزندآوری و افزایش جمعیت تأکید می‌کند: «چگونه می‌شود در وضعیت فعلی که فقر و بیکاری رغبت از دواج را از جوانان گرفته، آن‌ها را به داشتن فرزند بیش‌تر توصیه کرد؟ چرا مسئولان به جای پیدا کردن علت مشکلات به دنبال معلول هستند؟» به گفته وی، وقتی در جامعه‌ای به هر دلیلی، به مردم احساس قربانی بودن و تحقیر دست دهد، برای مقابله با آن و دفاع از خود وارد عمل می‌شوند و دست به سلاح می‌برند.

■ **در حال حاضر اخبار مربوط به دست به سلاح شدن افراد عادی در نزاع‌های خانوادگی، نگران‌کننده است و از بحرانی شدید خبر می‌دهد** ■

رشد قاچاق سلاح

سردار احمد علی گودرزی، فرمانده مرزبانی ناجا اخیراً اعلام کرد: «علاوه بر افزایش ۴۲ درصدی کشفیات سلاح شکاری در سال ۱۴۰۰، در سلاح‌های جنگی هم افزایش را نسبت به سال ۱۳۹۹ شاهد بودیم؛ سلاح‌هایی که عمدتاً کلت هستند. بعضی از کلت‌ها از آمریکا وارد خوزستان شده بود که این کلت‌ها به گونه‌ای طراحی شده است که به صورت رگبار هم شلیک می‌کند.»^۱ این اظهارات علاوه بر این که هشدار برای نیروهای امنیتی کشور در زمینه قاچاق سلاح و مهمات از مبادی مرزی است، زنگ خطری را برای مسئولان به صدا درآورده تا با هوشیاری و رسیدگی فوری، نسبت به عللی که میل به تجارت سلاح و دسترسی مردم به آن را افزایش داده حساسیت نشان دهند و اقدام متناسب را در دستور کار قرار دهند.

۱. <https://www.donya-e-eqtasad.com/fa/tiny/news-3805484>

وقوع ناامنی احتمالی با خشونت همراه خواهد بود

قرایی مقدم، استاد دانشگاه، در این باره می‌گوید: از آن جا که مردم از ناامنی‌های سیاسی و اجتماعی در آینده هراس دارند و بیم آن می‌رود به دلیل فقر و تنگناهای اقتصادی دست به آشوب و شورش بزنند، سعی می‌کنند خود را مجهز به سلاح کنند. وی هشدار می‌دهد: «در صورتی که این بار اغتشاشات و اعتراض‌ها شتاب گیرد، شاهد اتفاقات بسیار تلخ، خونین و تجاوزگرانه خواهیم بود، زیرا این بار با دفعه قبل تفاوت اساسی دارد؛ این بار مردم مشکلات معیشتی دارند و ساکنان جنوب شهر چیزی از بالای شهر باقی نخواهند گذاشت.»

قرایی مقدم می‌افزاید: «مردم در جریان انقلاب اسلامی به بانک‌ها و مراکز مالی دستبرد نزدند، اما در صورت وقوع انقلابی دیگر، شاهد خواهیم بود که دزدی و غارت افزایش یابد، زیرا بر اساس گزارش‌ها ۴۰ درصد زیر خط فقر هستند. این فقر تا حدی است که آن‌ها قدرت تهیه مرغ و تخم مرغ را هم ندارند و میوه پوسیده می‌خورند.»

■ از آن جا که مردم از ناامنی‌های سیاسی و اجتماعی در آینده هراس دارند و بیم آن می‌رود به دلیل فقر و تنگناهای اقتصادی دست به آشوب و شورش بزنند، سعی می‌کنند خود را مجهز به سلاح کنند. ■

دشمنان بالقوه نظام

دکتر قرایی مقدم با هشدار درباره خطر فروپاشی حاکمیت، مردم گرسنه، کارتن خواب‌ها، معتادان متجاهر و همه افرادی را که به نوعی احساس ناامنی و خشم فروخورده دارند، دشمنان بالقوه نظام دانسته و اضافه می‌کند: «بایک زندانی در زندان گوهردشت کرج صحبت می‌کردم، می‌گفت جامعه به من ظلم کرده، بی‌غیرت هستم اگر از آن انتقام نگیرم! در نتیجه باید گفت شاهد یک بحران نهفته در جامعه هستیم، بحرانی که باعث بازگشت مردم از باور و اعتقادهای آن‌ها شده و حتی در میان نیروی انتظامی و سپاه پاسداران هم نفوذ کرده است. باید ترسید از افتادن سلاح در دست همه مردم که می‌تواند اتفاقاتی ناگوار را رقم بزند!»

■ شاهد یک بحران نهفته در جامعه هستیم، بحرانی که باعث بازگشت مردم از باور و اعتقادهای آن‌ها شده و حتی در میان نیروی انتظامی و سپاه پاسداران هم نفوذ کرده است. باید ترسید از افتادن سلاح در دست همه مردم که می‌تواند اتفاقاتی ناگوار را رقم بزند

تمایل جامعه ایران به کنش‌های خشونت‌زا

بر اساس آن چه متخصصان و کارشناسان اعلام می‌کنند، عصبانیت و خشونت ریشه در فقر و اقتصاد خانواده و جامعه دارد. مرور تاریخچه جرم و جنایت و تبه‌کاری در جهان نشان می‌دهد این رفتارهای ناهنجار در مناطق و محله‌های فقیرنشین بیش‌تر بروز و ظهور داشته است، از این رو می‌توان ادعا کرد انواع بزه و خشونت با اقتصاد ارتباط مستقیم دارد. بنابراین در صورتی که دولت‌ها به سرعت به موضوع ورود نکنند، بیم آن می‌رود این رفتارها تسری یابد و موجودیت نظام حاکمیتی را در کشورهای مختلف با خطر مواجه کند. عالیه شکرپیگی در این باره می‌گوید: «بر اساس نتایج به دست آمده از تحقیقات و پژوهش‌ها، جامعه ایران طی سال‌های اخیر به سمت کنش‌های خشونت‌زا از جمله خرید و فروش سلاح در حرکت است، خشونت‌هایی که به ویژه در میان خانواده‌ها به صورت پرخاش‌گری و کشتن‌های بی‌سرو صدا دیده می‌شود». وی با بیان این که خشونت جامعه به سرعت در حال رشد است، می‌افزاید: «بروز خشونت در جامعه و خانواده بر هم اثرگذار است و به ایجاد بحران‌هایی منجر می‌شود که باز هم تنگنای اقتصادی و فقر علت اصلی آن است». به گفته این استاد دانشگاه، ناتوانی برای تأمین نیازهای اولیه، افراد را به سمت انواع خشونت و بزه سوق می‌دهد که خرید و فروش سلاح یکی از آن‌هاست. عالیه شکرپیگی با بیان این که مردم ایران در حال حاضر خشن شده‌اند، تأکید می‌کند: «بحران اقتصادی و وضعیت بد معیشتی و توقعات نوظهور، مانند یک شبه ره صد ساله پیمودن و رانت‌خواری، سبب شده مردم آزرده و تحقیر شوند، وضعیتی که در صورت بی‌توجهی مسئولان از این هم بدتر خواهد شد».

■ ناتوانی برای تأمین نیازهای اولیه، افراد را به سمت انواع خشونت و بزه سوق می‌دهد که خرید و فروش سلاح یکی از آن‌هاست.

جامعه ناامن به دنبال تهیه سلاح

وقتی جامعه‌ای ناامن باشد، افراد سعی می‌کنند برای حفاظت و مراقبت از خود، مجهز به انواع سلاح یا افزایش توانایی‌های لازم مانند فراگیری ورزش‌های رزمی برای دفاع از خود شوند، موضوعی که تهدیدی برای صلح و امنیت است و حیات انسان‌ها را به خطر

می‌اندازد. دکتر قرایی مقدم در این باره به ایرنا می‌گوید: «ناامنی در جامعه از دلایل گرایش به خرید و فروش سلاح است، وقتی مردم از نبود امنیت در اجتماع که وظیفه ذاتی نیروهای انتظامی است ناامید می‌شوند، با در اختیار گرفتن سلاح و توسل به زور، سعی در دفاع از خود، تأمین امنیت و گرفتن انتقام دارند.» وی با بیان این که عدم کنترل ناامنی‌ها منجر به تجهیز همه به انواع سلاح می‌شود، به مناطق و شهرک‌هایی چون رباط کریم، صبا شهر، پرند، مسعودیه، هرندی، شوش و خاک سفید اشاره می‌کند که جرم‌خیز هستند و بیش‌ترین قتل و جنایت و بزه در آن جا به وقوع می‌پیوندد.

این جامعه‌شناس در پاسخ به این سؤال که چرا نیروی انتظامی در مهار ناامنی‌ها و افزایش حجم خرید و فروش سلاح ناموفق است، به ماجرای اخیر کشته شدن دو مامور پلیس در کرمان اشاره می‌کند و می‌افزاید: خود پلیس هم در امان نیست، تا جایی که بارها شاهد از دست رفتن نیروهای ایثارگر نیروی انتظامی بوده‌ایم. به گفته دکتر ابهری، افزایش آمار قتل با سلاح گرم و سرد و سرقت‌های مسلحانه باعث شده بسیاری از خانواده دچار اضطراب ناشی از ناامنی شده و نگران فرزندان خود باشند.

ابهری با اشاره به افزایش آمار سلاح‌های در دست مردم، به خصوص در پایتخت، که اخیراً توسط فرمانده نیروی انتظامی تهران به آن اشاره شد، می‌گوید: «مردم جامعه، ناامید از نقش‌آفرینی نیروی انتظامی، به دنبال تهیه سلاح هستند تا خودشان امنیت‌شان را تأمین کنند. در حال حاضر که اوضاع آرام است، این همه دزدی و غارت رخ می‌دهد، وای به روزی که این آرامش و امنیت از بین برود!» قرایی مقدم با اشاره به ناآرامی‌های اخیر در اصفهان به دلیل خشک شدن زاینده‌رود می‌افزاید: «حیات یک کشاورز آب است. این شوخی نیست که با ندانم‌کاری مسئولان و سیاست‌های اشتباه، چنین بحرانی را برای محیط زیست و زمین‌های کشاورزی به وجود آورند.»

■ در حال حاضر
 اخبار مربوط به
 دست به سلاح
 شدن افراد عادی
 در نزاع‌های
 خانوادگی،
 نگران‌کننده است
 و از بحرانی شدید
 خبر می‌دهد ■

رغبت مرزنشینان به قاچاق سلاح

قاچاق سلاح و ورود اسلحه به ایران از مبادی مرزی از مهم‌ترین موضوعاتی است که پلیس برای مقابله با آن، از سال‌های دور اقدام به تشکیل نیروی مرزبانان کرده است. با این وجود در برخی نواحی، قاچاق به منبع اصلی کسب درآمد مرزنشین‌هایی تبدیل شده که غالباً فقیر و بیکار هستند. دکتر ابهری در این باره معتقد است: «علت روی آوردن برخی ساکنان شهرهای مرزی به خرید و فروش سلاح، بیکاری گسترده، فقر و نیاز مفرط و نبود مراکز اشتغال است، هرچند ارزان بودن قیمت سلاح و تفاوت قیمت آن با قیمت‌های موجود در داخل کشور را باید به دلایل یاد شده اضافه کرد.» به گفته این رفتارشناس، خشک‌سالی، کمبود آب و مشکلات اقتصادی و کشاورزی برخی از مناطق مرزی بر بی‌کاری و فقر افزوده و مردم را با تنگناهایی رو به رو کرده است.

■ علت روی آوردن برخی ساکنان شهرهای مرزی به خرید و فروش سلاح، بیکاری گسترده، فقر و نیاز مفرط و نبود مراکز اشتغال است، هرچند ارزان بودن قیمت سلاح و تفاوت قیمت آن با قیمت‌های موجود در داخل کشور را باید به دلایل یاد شده اضافه کرد ■

ضرورت رسیدگی به وضعیت معیشتی مرزنشینان

دکتر ابهری با تأکید بر ورود عاجل دولت به مسأله خرید و فروش سلاح اضافه می‌کند: «ضرورت دارد مسئولان از خانواده‌ها به ویژه جوانان بیکار حمایت مادی کنند و اجازه ندهند گروه‌های سیاسی معاند و افرادی که هدف آن‌ها ایجاد اغتشاش و ناامنی است در ماموریت خود موفق شوند».

در همین حال گزارش و اخبار رسانه‌ها درباره کشفیات سلاح در نوار مرزی کشور نشان می‌دهد نیروهای مرزبانی ناجا همواره مقادیر زیادی اسلحه جنگی و شکاری در این مبادی کشف و ضبط می‌کنند. این موضوع بیانگر استقبال برخی مرزنشینان از تجارت و خرید و فروش این کالای خشن دارد. در این میان استقبال افراد بیکار از خرید و فروش سلاح بیشتر است، موضوعی که می‌تواند جوانان بیکار را در دام اشرار و باندهای قاچاق گرفتار کند.

ناامنی منطقه‌های، عامل خرید سلاح

حسین حجت‌پناه جامعه‌شناس در این باره می‌گوید: «حجم سلاح در دست مردم که در حال حاضر رو به رشد است، علاوه بر تهدید برای امنیت جامعه، یک تهدید برای عقلانیت جامعه محسوب می‌شود؛ نباید این مسأله مورد غفلت واقع شود. ایران به لحاظ ژئوپلیتیکی در منطقه‌ای قرار گرفته که سابقه درگیری و فعالیت گروه‌های تروریستی به وفور وجود دارد».

این جامعه‌شناس توضیح می‌دهد: «ایران از شرق با پاکستان و افغانستان هم‌مرز است که مرکز تربیت گروه‌های داعش و طالبان و دارای گروه‌های قومی مسلح هستند؛ از غرب با عراق مرز مشترک دارد، کشوری که تا همین چند سال پیش آمریکا در آن حضور داشت و گروه‌های تکفیری و تروریستی در آن فعالیت داشتند.» وی با اشاره به شکل‌گیری داعش در عراق که موجب تبدیل این کشور به کانون و انبار تسلیحاتی فردی شده است، ادامه می‌دهد: «اختلافات کردهای ترکیه، عراق و ایران منجر به زایش و مبادله سلاح در این کشور شده است.» به گفته حجت‌پناه، باید به همه این مسائل، ماجراهای سوریه، لبنان و اسرائیل را هم اضافه کرد.

این جامعه‌شناس با بیان اینکه از طریق سوریه و عراق، سلاح به لبنان تزائزیت می‌شود، اضافه می‌کند: «به دلیل حضور گروه‌های داعش و جبهه النصره، میزان زیادی سلاح وارد سوریه شده که کنترل آن از اختیار دولت خارج و حکومت نیز از مکان آن بی‌اطلاع است». اصغر کیهان‌نیا هم با اشاره به این که نیاز افراد به امنیت و در دسترس بودن سلاح سرد و گرم موجب تهیه و خرید و فروش آن می‌شود، معتقد است: «در شرایط کنونی که داعش و دیگر گروه‌های تروریستی در کشورهای همسایه، به خصوص افغانستان، با قوت در حال فعالیت هستند، میل مردم به داشتن سلاح برای دفاع از خود افزایش یافته است، به خصوص وقتی اعتماد به پلیس و نیروهای انتظامی کم‌رنگ شده». دکتر ابهری نیز می‌گوید: «افزایش خشونت در جامعه موجب بروز آسیب‌های مختلف شده و این مسأله استفاده از سلاح گرم و سرد مشکلات را دوچندان کرده است. اوضاع نابسامان سیاسی بعضی کشورهای همسایه، رها شدن مرزهای آن‌ها به دلیل نبود دولت‌های متمرکز و نیروهای انتظامی، در حال حاضر باعث ورود سلاح به ایران و در دسترس شدن آن شده است.» وی با بیان اینکه برخی افراد سابقه‌دار، این اقلام را به صورت غیرقانونی تهیه و در مناطق دیگر عرضه می‌کنند، می‌افزاید: «این مسأله جامعه را با تهدید جدی روبرو کرده است. در مقابل سهولت خرید و فروش سلاح‌های گرم و سرد، وظایف نیروهای امنیتی و انتظامی را دشوارتر کرده است.»

■ **افزایش خشونت در جامعه موجب بروز آسیب‌های مختلف شده و این مسأله استفاده از سلاح گرم و سرد مشکلات را دوچندان کرده است. اوضاع نابسامان سیاسی بعضی کشورهای همسایه، رها شدن مرزهای آن‌ها به دلیل نبود دولت‌های متمرکز و نیروهای انتظامی، در حال حاضر باعث ورود سلاح به ایران و در دسترس قرار گرفتن آن شده است** ■

سرخوردگی از نابرابری های اجتماعی و تبعیض ها

نابرابری در برخورداری از امکانات و منابع جامعه از مفاهیمی است که در بیش تر جوامع به چشم می خورد و با همه ساختارهای سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی در هم تنیده شده است، زمانی که افراد جامعه به موقعیت و فرصت های برابر اجتماعی، اقتصادی و رفاهی دسترسی ندارند این مفهوم معنا پیدا می کند. از دیدگاه جامعه شناسان، نابرابری های اجتماعی منجر به خشم و گرایش به خشونت و تقویت احساس انتقام جویی در افراد می شود. زمانی که سلاح سرد و گرم در دسترس مردم باشد، این موضوع می تواند بسیار خطرناک باشد. عالیه شکریگی در این باره به ایرنا می گوید: «شکاف طبقاتی و نابرابری های اجتماعی هر روز بیش از گذشته در جامعه خود را نشان می دهد، وقتی مردم می بینند مسئولان نسبت به تأمین نیازهای آن ها بی توجه هستند، برای پاسخ به خواسته های خود شخصاً وارد عمل می شوند، در این میان چه بسا برای دستیابی به حق خود از روی خشونت، متوسل به خرید و فروش سلاح شوند.»

فقدان سرمایه اجتماعی

عالیه شکریبگی تصریح می کند: «زمانی که سرمایه اجتماعی که همان اعتماد میان حاکمیت و مردم است، از بین می رود، مردم به تهیه ابزارهایی مانند سلاح گرم و سرد اقدام می کنند. این اقدام به خاطر ضعف قانون و امنیت در جامعه است.» اصغر کیهان نیا استاد دانشگاه و روانشناس، در این باره می گوید: «سوء مدیریت مسئولان و رشد نابرابری های اجتماعی، از دلایل روی آوردن مردم به بزه و تهیه سلاح است. زمانی که مردم نسبت به عملکرد مسئولان بی اعتماد شوند و احساس کنند آنان مصلحت شان را نمی دانند یا اگر هم بدانند، به آن عمل نمی کنند، خودشان برای گرفتن حق شان دست به کار می شوند.»

وی با بیان این که افرادی بر سر کار هستند که توان، تخصص و تدبیر لازم را ندارند، می افزاید: «عده ای از نخبگان وقتی می بینند فقط افرادی که دارای تظاهر مذهبی هستند از جایگاه بالاتری برخوردارند، دچار سرخوردگی می شوند و ترک وطن می کنند. عده ای هم به دلیل تنگناهای موجود در کشور می مانند، ولی تحت تاثیر اخبار منفی، مانند ناامنی و جنگ داخلی در صدد تهیه سلاح برمی آیند تا بتوانند در بزنگاه های مختلف از خود دفاع کنند.»

■ زمانی که سرمایه اجتماعی که همان اعتماد میان حاکمیت و مردم است، از بین می رود، مردم به تهیه ابزارهایی مانند سلاح گرم و سرد اقدام می کنند. این اقدام به خاطر ضعف قانون و امنیت در جامعه است ■

مردم ناراضی به دنبال سلاح

اصغر کیهان نیا خشم فروخورده جوانان را از دیگر عوامل افزایش خشونت در جامعه و میل به تهیه سلاح می داند و ادامه می دهد: «زمانی که افراد تصور می کنند در جامعه مورد بی توجهی و بی اعتنائی قرار گرفته اند و از امکانات یکسان اجتماعی برخوردار نیستند، در واکنش به آن و در یک مکانیسم دفاعی، در صدد انتقام از عوامل و بانیان این بی توجهی ها برمی آیند، تا جایی که شاهد بودیم در مقطعی شعار «نه غزه، نه لبنان؛ جانم فدای ایران» سر دادند که مصداق نارضایتی آن ها از وضع موجود است.»

عالیه شکریبگی در این باره می گوید: «واژه ملت مقدس است، نباید از آن سوءاستفاده شود. مردم در حال حاضر امور را رصد و قضاوت می کنند و در صورت برآورده نشدن خواسته های خود، در صدد گرفتن انتقام از یکدیگر بر می آیند، اتفاقی که حجم خرید و فروش سلاح و قتل های ناشی از آن را افزایش می دهد.»

■ زمانی که افراد تصور می کنند در جامعه مورد بی توجهی و بی اعتنائی قرار گرفته اند و از امکانات یکسان اجتماعی برخوردار نیستند، در واکنش به آن و در یک مکانیسم دفاعی، در صدد انتقام از عوامل و بانیان این بی توجهی ها برمی آیند، تا جایی که شاهد بودیم در مقطعی شعار «نه غزه، نه لبنان؛ جانم فدای ایران» سر دادند که مصداق نارضایتی آن ها از وضع موجود است ■

رویکرد حکومت باید تغییر کند

حسین حجت‌پناه، جامعه‌شناس، با بیان این که اطلاع دقیقی از میزان سلاح در دست مردم و هویت صاحبان آن‌ها وجود ندارد، می‌گوید: «سوءمدیریتی در کشور دیده می‌شود که مسئولان و مدیران نمی‌خواهند آن را درک کنند، شاید هم توان دیدن و شنیدن ندارند، بنابراین کارهایی می‌کنند که به ضرر همه است. با نارضایتی‌ها و اعتراضاتی روزافزون و رو به گسترش مواجه هستیم. به عنوان مثال در موضوع کرونا، یکی از بدترین کشورها در مدیریت بوده‌ایم، اخیراً هم با مساله آب مواجه شده‌ایم. حکومت با رویکرد فعلی به هیچ وجه توان عبور از فاجعه آب را ندارد؛ فاجعه‌ای که با بحران بنزین و کرونا و مساله گرانی و سایر مشکلات یک تفاوت اساسی دارد؛ فاجعه آب با زندگی مردم در ارتباط و کاملاً عینی است و چیزی نیست که مردم از آن چشم‌پوشی کنند و به فراموشی بسپارند.»

به گفته وی، مردم ایران هنوز دست به اسلحه نبرده‌اند و زمانی که این اتفاق رخ دهد، گروهی که در اقلیت هستند و از بی‌پولی و فقر رنج می‌برند، این کار را خواهند کرد و هر تلاشی برای کسب آرامش را با گلوله پاسخ خواهند گفت: «مقصر اصلی وادار کردن مردم به استفاده از اسلحه، حاکمیتی است که سر خود را مثل کبک در برف فرو برده و هیچ راهی برای مردم باقی نگذاشته است.»

ضعف مشارکت عمومی، زمینه‌ساز خشونت

بررسی نظرات جامعه‌شناسان نشان می‌دهد وقتی مشارکت اجتماعی کاهش و خشونت رواج می‌یابد، امنیت اجتماعی از بین می‌رود و به دنبال آن، نارضایتی‌ها و اعتراض‌ها همه‌گیر می‌شود. البته انتقاد حق مردم است و باید در چارچوب قانون و بدون برهم زدن امنیت و نظم اجتماعی بیان شود، ولی اگر به اعتراض‌ها پاسخ درخور و شایسته و به موقع داده نشود، معترض‌ان تلاش می‌کنند در فرصت‌های بعدی و بزنگاه‌هایی که نیاز به مشارکت و حضور آن‌ها وجود دارد، اعتراض خود را نشان دهند.

حسین حجت‌پناه در این رابطه می‌گوید: «در انتخابات ریاست جمهوری اخیر، اکثر مردم پای صندوق رأی نرفتند. وجود نارضایتی‌های به شدت گسترده، کار را به جایی رسانده که حاکمیت در پایین‌ترین میزان محبوبیت قرار گرفته و زمینه استفاده از سلاح فراهم آمده است.» وی با اشاره به کشته شدن شماری از مردم در آبان ۹۸، اضافه می‌کند: «آمار در خصوص تعداد کشته‌شدگان بیان می‌شود که صرف نظر از درست و نادرستی آن، در ذهن مردم حک شده که حکومت کشتار کرده است، مساله‌ای که باعث می‌شود مردم در برابر آن واکنش نشان دهند.» این جامعه‌شناس اظهار می‌کند: «در افکار عمومی هر کشتاری، پای حکومت نوشته می‌شود، حتی اگر گفته شود اشرار دست به سلاح برده‌اند». حسین حجت‌پناه می‌گوید: «مسئولان باید از معرفی الگوهای جنگاوری به عنوان اسطوره‌های مردم پرهیز کنند، زیرا هر چند شاید در کوتاه‌مدت منافع آنی به همراه آورد، در بلندمدت بازخوردی منفی برای خود حاکمیت در بر خواهد داشت که یکی از آن‌ها دست بردن مردم

به سلاح و توسل به خشونت است. برخی مسئولان با وجود اطلاع از مشکلات روزافزون، چون توان حل مسأله را ندارند، بهانه‌هایی را مستمسک قرار می‌دهند و اعتراضات را سرکوب می‌کنند، برای این کار چه بهانه‌ای بهتر از این که معترض‌ان را اشرار مسلح معرفی کنند؟ مسئولان هرگز از این تاکتیک ذوق‌زده نشوند، چون بازخورد آن به شدت به زیان حاکمیت و دولت خواهد بود، زیرا دیگر بیگانه دانستن معترض‌ان در افکار عمومی خریداری ندارد.»

■ **وقتی مشارکت اجتماعی کاهش و خشونت رواج می‌یابد، امنیت اجتماعی از بین می‌رود و به دنبال آن، نارضایتی‌ها و اعتراض‌ها همه‌گیر می‌شود.** ■

ایران کشوری با چند فرهنگ و دارای تنوع قومی و زبانی است. این تنوع ممکن است به بستری مهم برای تهدیدات امنیتی تبدیل شود، زیرا شکاف‌های فرهنگی میان اقوام می‌تواند بیگانگان را برای ایجاد تفرقه و اختلاف ترغیب کند. حسین حجت‌پناه، استاد جامعه‌شناسی با بیان این-که ایران ظرفیت درگیری جدید بین قومیت‌ها و کشورهای مختلف را دارد، می‌گوید: «این ظرفیت می‌تواند به تشکیل گروه‌های مسلح جدید و متنوع در پیرامون ایران منجر شود. اخیراً شاهد درگیری میان ارمنستان و جمهوری آذربایجان بودیم. این درگیری‌ها می‌تواند با مسائل دیگر مثل سلفی‌گری گره بخورد.»

حسین حجت‌پناه درباره عشایر ایران معتقد است: «این قبایل همیشه دارای یک ویژگی نظامی بوده‌اند. زمان صفویه عشایر ترک، ارتش قزلباش را تشکیل دادند، بعد از آن در زمان نادرشاه و کریم خان و بعد هم قاجار، این گروه این ویژگی را با خود نگه داشتند. با توجه به این که در زمان قاجار ارتش منظم و منسجم وجود نداشت، بار امنیتی و نظامی جامعه روی دوش عشایر و شیوخی چون شیخ خزعل بود.» به گفته این جامعه‌شناس، در برخی گروه‌های قومی، به ویژه مرزنشین‌ها، به لحاظ فرهنگی، داشتن سلاح یک ارزش و سرمایه نمادین است.

تنوع قومی

قبایل در برابر مدیریت دولتی مرکزگرا

حسین حجت‌پناه اظهار می‌کند: «متأسفانه شیوه مدیریتی در ایران همواره مرکزگرا بوده و قومیت‌ها همواره اعتقاد داشتند حاکمیت در حق آن‌ها اجحاف کرده است. قومیت‌ها تقریباً همیشه با حاکمیت مشکل داشته‌اند. این زمینه‌های نارضایتی که در برخی موارد با ماجراهای جنبش‌های ناسیونالیستی و عقیدتی همراه شد، به ایجاد گروه‌های مسلح منجر شد.» حسین حجت‌پناه با اشاره به تکیه قومیت‌ها به سلاح، در رابطه با کنترل این چالش می‌گوید: «حکومت در شبکه‌های اجتماعی از افراد ذی نفوذ کمک بگیرد؛ افرادی که دارای شبکه‌های قدرت هستند. اگر حکومت دستور جمع‌آوری سلاح را صادر کند هیچ یک از افراد یک قبیله سلاح‌ها را تحویل نمی‌دهند، ولی اگر شیوخ قبایل دستور دهند این کار انجام خواهد شد.»

■ اگر حکومت دستور جمع‌آوری سلاح را صادر کند هیچ یک از افراد یک قبیله سلاح‌ها را تحویل نمی‌دهند، ولی اگر شیوخ قبایل دستور دهند این کار انجام خواهد شد. ■

تعامل نادرست با برخی اقوام

امان‌الله قرایی‌مقدم با اشاره به فعالیت‌های طایفه ریگی از قبل از پیروزی انقلاب اسلامی در کشور می‌افزاید: «این طایفه در سال ۱۳۵۵ مدعی بود که بخش‌های زیادی از سیستان و بلوچستان تا جنوب خلیج فارس به آن‌ها تعلق دارد، اما محمدرضا شاه برای تامین امنیت منطقه و کشور به آن‌ها باج می‌داد.» وی با بیان اینکه بعد از پیروزی انقلاب اسلامی به این طایفه بی‌توجهی شد و فعالیت‌های تروریستی و ناامنی توسط آن افزایش یافت، ادامه می‌دهد: «در حال حاضر ریگی از بین نرفته چون ریگی یک نفر نیست، ریگی‌ها مانند آتش زیر خاکستر هستند و تا آن سوی مرزها و نیمی از پاکستان درید قدرت آنهاست.»

تجارت سلاح و مهمات در فضای مجازی

سودجویان و عرضه‌کنندگان سلاح و مهمات، مانند سایر قاچاقچیان و فروشندگان اقلام و اجناس غیر قانونی، برای کسب درآمد هنگفت و پول‌های سیاه به راه‌های مختلف متوسل می‌شوند، به گونه‌ای که فضای مجازی، به ویژه تلگرام و اینستاگرام محملی برای این تجارت غیر متعارف شده است. کانال‌های فراوانی در تلگرام با عناوینی چون «خرید سلاح و مدارک جعلی» و «خرید و فروش اسلحه» فعالیت دارند که در آن انواع اسلحه گرم و سرد معامله می‌شود. گردانندگان این کانال‌ها با گذاشتن شرایطی برای خریداران، از جمله انتقال وجه فقط با ارز دیجیتال، چگونگی تهیه سلاح و نشانی فروشندگان را مخفی نگه می‌دارند و تنها هنگام تحویل سلاح با خریدار ملاقات می‌کنند.

یکی از این افراد می‌گوید: «از آن جا که از مدت‌ها پیش زندگی ما از این راه تامین می‌شود و نمی‌خواهیم مشتری‌های خود را از دست بدهیم، دلیلی برای کلاهبرداری وجود ندارد. می‌توانید به ما اعتماد کنید!» پنج‌تیر ترک، برنو، گلاک، برتا، ماکاروف، کمبری پاکستانی، ژ ۳، کلت کبری، وینچستر، کلاش و تفنگ طارق از جمله سلاح‌هایی است که در این کانال‌ها به فروش می‌رسد.

عالیه شکرپیگی با اشاره به نقش فضای مجازی در خرید و فروش سلاح می‌گوید: «این ابزار نوین دارای دو کارکرد مثبت و منفی است و در صورت نبود نظارت و کنترل، از آن به عنوان مکانی برای تجارت اسلحه استفاده می‌شود». این جامعه‌شناس و استاد دانشگاه با بیان این که گروه‌ها و کانال‌های مجازی پس از شیوع کرونا تقویت شده‌اند، ادامه می‌دهد: «باندهای فعال در زمینه خرید و فروش سلاح از فرصت ایجاد شده استفاده کرده و تجارت خود را در اینستاگرام و تلگرام گسترش داده‌اند». به گفته عالییه شکرپیگی، نشانه‌های بحران و فروپاشی اجتماعی یک جامعه حتی در فضای مجازی آن قابل رویت است، بنابراین نادیده گرفتن مساله و فقدان نظارت می‌تواند به بروز خشونت در سطوح بالاتر و شدیدتر منجر شود.

■ **نشانه‌های بحران و فروپاشی اجتماعی یک جامعه حتی در فضای مجازی آن قابل رویت است، بنابراین نادیده گرفتن مساله و فقدان نظارت می‌تواند به بروز خشونت در سطوح بالاتر و شدیدتر منجر شود.**

مجازات‌های ناکافی

هر مجازات، باید ضمن حفظ کرامت انسانی، باید با جرم و بزه تناسب لازم را داشته باشد تا اصل بازدارندگی آن رعایت شود. بر اساس قانون، هر کس به طور غیرمجاز سلاح گرم یا سرد جنگی یا سلاح شکاری یا قطعات مؤثر یا مهمات آن‌ها را خریداری، نگهداری یا حمل کند یا با آن‌ها معامله دیگری انجام دهد، به حبس تعزیری از ۹۱ روز تا ۱۰ سال محکوم می‌شود. دکتر قرایی مقدم، این مجازات را موثر ولی ناکافی می‌داند و می‌گوید: «افراد بسیاری با وجود اطلاع از مجازات، مرتکب جرم می‌شوند. بنابراین در وهله اول، رفع مشکلات معیشتی و اقتصادی که ریشه بسیاری از این جرم‌ها و بزه‌هاست، ضرورت دارد.» دکتر ابهری هم با اشاره به مجازات‌هایی مانند حبس و جریمه نقدی برای عاملان خرید و فروش سلاح می‌گوید: «این مجازات‌ها چندان بازدارنده نیست. لازم است نمایندگان مجلس شورای اسلامی با تصویب و تشدید قوانین و مجازات‌های سخت‌تر که متناسب با این جرم است، مانع رشد این تجارت شوند.»

نقد و نظر ایرنا

افزایش دسترسی به سلاح‌های گرم و سرد و نگهداری آن در دست مردم، نگرانی‌های امنیتی و اجتماعی فراوانی به دنبال دارد. از یک سو وجود این سلاح‌ها امکان وقوع جرائم خشن را بالا می‌برد و از سوی دیگر، سودجویان با استفاده از تمایل روزافزون مردم با قاچاق سلاح و حمل آن به شهرهای داخل کشور، تجارتی پرسود برای خود دست و پا می‌کنند.

در گفتگوهایی که با کارشناسان انجام گرفت، عوامل متعددی در رابطه با افزایش تمایل مردم به نگهداری سلاح برشمرده شد که می‌توان آن‌ها را به طور کلی به دو دسته عوامل داخلی و عوامل خارجی (منطقه‌ای و جغرافیایی) تقسیم‌بندی کرد. از یک سو به خاطر بی‌ثباتی اقتصادی و رشد ناامنی غذایی و اجتماعی، میزان تمایل به بزهکاری و به تبع آن، استفاده از سلاح بالا رفته است. به عقیده کارشناسان نابرابری‌های گسترده در جامعه ایران موجب شده احساس قربانی بودن در بخش قابل توجهی از جامعه به وجود آید، احساسی که فرد را برای انتقام از

دیگران و ارتکاب جرائمی مانند سرقت، قتل و زورگیری تهییج می‌کند. کارشناسان معتقدند وضعیت امروز جامعه ما بسیار نگران‌کننده است و از وقوع درگیری‌های خونین حکایت دارد، درگیری‌هایی که منشأ اصلی آن مسائل اقتصادی است و در گذشته نیز موارد مشابه آن مشاهده شده است. ارزیابی کارشناسان نشان می‌دهد شرایط اجتماعی سال‌های اخیر تمایل جامعه ایران به کنش‌های خشونت‌زا مانند خرید سلاح را افزایش داده است. آن‌طور که کارشناسان عنوان کردند، عملکرد نامناسب مسئولان و از بین رفتن اعتماد مردم به آنان، سرمایه اجتماعی را به شدت کاهش داده و مردم را به این نتیجه رسانده است که باید خودشان برای گرفتن حق‌شان دست به کار شوند. همین موضوع بی‌قانونی و ناامنی اجتماعی را افزایش داده و باعث شده افراد بیشتری برای تامین امنیت خود به خرید سلاح گرایش پیدا کنند. بیکاری اهالی مناطق مرزی و عدم رسیدگی به آنان، از جمله دیگر عواملی است که خرید و فروش سلاح را

گسترش داده است. در حال حاضر خرید و فروش سلاح به تجارت پرسودی تبدیل شده که مرزنشینان بدون شغل را به خود جذب می‌کند. به عقیده کارشناسان در صورت ساماندهی وضعیت اشتغال جوانان مرزنشین، می‌توان تا حد فراوانی از رغبت آنان به خرید و فروش سلاح کم‌کنند.

از جمله عوامل خارجی که به عنوان عاملی برای خرید و نگهداری سلاح عنوان شده، ناامنی منطقه‌ای و هم‌جواری با کشورهایی است که منشأ تولید تروریست و فعالیت گروه‌های تروریستی است که ناامنی را به مردم داخل کشور القا می‌کند. همچنین تنوع قومی منطقه نیز زمینه را برای اختلافات قومی بالا می‌برد و تمایل اقلیت‌ها را برای نگهداری سلاح افزایش می‌دهد. البته برخی اقوام از قدیم‌الایام به خاطر فرهنگ خاص خود به نگهداری سلاح گرایش دارند که می‌توان آن را با تعامل صحیح، مدیریت کرد.

به عقیده کارشناسان سامان دادن اوضاع اقتصادی خصوصاً در مناطق مرزی، تعامل با اقوام و عشایر، به کار بستن قوانین و مجازات‌های بازدارنده، افزایش سرمایه اجتماعی با جدی گرفتن اعتراضات و نارضایتی‌های اجتماعی و کنترل بیشتر فضای مجازی که به بستری برای تجارت غیر مجاز سلاح تبدیل شده است، از جمله راهکارهای غلبه بر گرایش به نگهداری سلاح است.

افزایش تمایل به تهیه سلاح؛ ریشه‌ها و پیامدها